

En Firmo –sí, sí, *Firmo*– Ferrer i Casadevall és un personatjàs d'aquells que són i fan història. Que en són, perquè l'han viscuda, i que la fan, perquè, a més, l'escriuen i l'expliquen. Nascut a Cadaqués el 4 d'agost de 1921, en Firmo és d'una gran singularitat, que ja comença per aquest seu nom, que es porta l'oli. Perquè de *Firmos* no en trobareu pas gaires, almenys a les terres de parla catalana...

En Firmo de Cadaqués

Memòria viva de la guerra, de l'exili i la deportació, del franquisme... i d'un segle de la vida del seu poble

VICENÇ RELATS > TEXT I FOTOS

Tot i les seves fermes conviccions republicanes, la fidelitat a aquest seu sant patró tan estrambòtic sembla de tradició dinàstica. Perquè ja se'n deia el seu avi, també el seu pare, se'n diu ell i també el seu fill, que ara no volta (tant) per Cadaqués, sinó per l'Empordà més meridional: per Sant Feliu de Guíxols. Potser amb aquests dos *firmos* ja tenim comptats tots els que hi ha als Països Catalans, però n'hi hauria per iniciar tota una recerca dels *Firmos* escampats pel firmament.

Un nom així no l'ha fet parlar pas poc.

«Està bé, està bé, vostè firma Ferrer i Casadevall, però com es diu de nom?», li han hagut de preguntar una pila de vegades, en no treure'n l'entrellat. Una de bona li va passar de ben menut, quan el mateix primer president de la Segona República Espanyola, Niceto Alcalá Zamora, li va fer arribar una joguina de regal i el carter de Cadaqués va tenir feina a trobar la casa d'un innominat Ferrer i Casadevall, perquè el personal de la Casa Presidencial poc que va saber identificar el seu nom.

Corria l'any 1931 i als deu anys –i ja d'abans– en Firmo tenia el costum de llegir el diari –llavors *La Vanguardia*– del seu avi, i és així com va saber que el cap de l'Estat espanyol republicà va anunciar que regalaria als nens pobres les joguines que havien deixat al Palau els fills del rei Alfons XIII de Borbó,

en abdicar amb la proclamació de la República. Com aquell qui res, el vailet li va escriure que ell també en volia una, i setmanes més tard li arribaria, ben encapsat, un cotxet articulat. No era d'aquells dels nens de sang blava, sinó una joguina comprada expressament per a en Firmo. Per tant, un present ben especial que, no cal dir-ho, ben segur que encara ara guardaria com una autèntica joia. Amb tot, la joguina no es conserva perquè, amb la precipitada desocupació de casa seva per la fugida familiar cap a l'exili, es van perdre bous i esquelles. I això que de peces testimoni-

als en guarda de ben singulars, com ara la que més el marca: el plat metàl·lic que el va acompanyar sempre, des del camp d'internament de Rivesaltes fins al camp nazi de treballs forçats de Brest, entre d'altres, passant per les cinc presons franquistes a les quals va ser reclòs. O els dos revòlvers que té: un de la Guerra Civil (1936-1939), i un altre amb culata de marfil, de la Guerra de Cuba (1898), en la qual un germà del seu avi –Nicolau Ferrer, sergent de l'exèrcit– va participar. Els té perquè el seu pare els va amagar a la barraca vella de l'olivar.

Amb una agilitat física i mental digna d'envejar, a punt de fer 93 anys, en Firmo rememora amb detall passatges de la malaurada guerra del 1936, on va perdre, entre altres, el seu estimat mestre Lluís Tasis Parnau, assassinat per uns

A punt de fer 93 anys, en Firmo rememora amb detall passatges de la malaurada guerra del 1936, en què va perdre el seu estimat mestre Lluís Tasis Parnau

milicians incontrolats d'aquells que feien una guerra boja pel seu compte. «Ens feia fer un periòdic a l'escola i deia que els nens hàviem d'escriure i editar-nos llibres per saber expressar les nostres idees», recorda, tot reconeixent-li un mestratge que s'ha acabat aplicant amb escreix.

El fet que el seu pare, mestre d'aixa d'ofici, fos el president del sindicat CNT a Cadaqués i que el seu oncle Manel Ferrer en fos l'alcalde van fer imprescindible la seva fugida cap a França el gener del 1939. I així ho van fer la nit del dia 29, tres dies després que les tropes franquistes haguessin ocupat Barcelona, quan tots els camins que duïen a la frontera francesa estaven atapeïts de gent que marxava cap a l'exili.

Els van sortir per mar, des de Portlligat, a bord d'una barca de teranyina a motor, amb el seu pare, la seva mare i dotze tripulants més. Procedien de Canet de Mar i anaven rumb a França, amb el propòsit d'arribar a Cotlliure, però els guardacostes francesos els desviarien cap a Portvendres. El dia abans, en atracar a la riba de Cadaqués, enmig d'una forta tramuntanada, el patró de la barca arribada del Maresme va trobar el seu pare a la platja i li va demanar si sabia d'algun coneixedor del país que els pogués ajudar a passar el cap de Creus. Després de rumiar-s'ho uns moments breus, ell mateix s'hi va oferir, sempre que hi pogués anar acompanyat de la seva esposa i d'un dels seus dos fills, ja que l'únic germà d'en Firmo –en Josep– havia estat fet presoner a la guerra.

És així, ben improvisadament, doncs, que en Firmo, amb disset anys, iniciava el camí de fugida. Un camí començat ara fa 75 anys rodons, que el duria a passar gairebé tres anys d'exili en camps de reclusió i de treballs forçats, dos en presons franquistes i dos més de servei militar a les Canàries. Va recollir tota aquesta experiència al llibre *Joven-tut perduda. (De Cadaqués a l'exili. El retorn. L'Espanya de Franco)*, on relata amb precisió les penúries d'aquell recorregut tortuós que li va estroncar la vida.

Aquest, però, és només un de la desena de llibres que en Firmo ha escrit d'ençà que als anys vuitanta, rere el taulell de la botiga que regentava amb la seva esposa –la Pepita, ja desapareguda–, va començar a escriure les tardes solitàries d'hivern. Primer com un petit record personal de la guerra i del

seu desenllaç, que acabaria convertint en el llibre *La història d'en Justí* (1983), i que després va continuar amb molts més: *Coses de Cadaqués* (1986), *Cadaqués des de l'Arxiu* (1991), *Topònims de Cadaqués* (1999), *Contraban a Portlligat* (1999), *El general de Cadaqués* (2006)... Tot de volums que expliquen i recreen la història del seu poble, tal com també ha fet des de les planes de la revista *Sol ixent*, de la qual sempre ha estat un del puntals. Sent com és un dels cadaquesencs més veterans, és la memòria gairebé notarial d'un poble que d'infant va conèixer com a reducte aïllat de pescadors i d'històries d'antics pirates, i que ara és un cobejat paradís turístic, impregnat encara de l'aire *hippie* que hi va desembarcar als anys setanta.

No s'ha mogut de Cadaqués des del 1946, quan hi va tornar definitivament en encadenar-se la mort del pare i el germà i es va haver de fer càrrec de la mare i de la seva àvia, soles. Això el va fer aparcar el somni de ser tècnic de ràdio, especialitat per a la qual havia estudiat a Barcelona durant els dos anys que va estar treballant en fàbriques de Sant Adrià del Besòs i Sabadell.

Engegar una botiga amb una mica de tot –que va ser tota una referència, fins que va tancar l'any 1987– va ser la seva manera de refer i guanyar-se la vida, sense deixar mai, però, de fer altres feines ni de llegir ni d'escriure. Ni tan sols ara, que té dificultats per veure-hi amb precisió. «He escrit tot el que he viscut i recordo de Cadaqués i el que he sabut d'abans de néixer, i encara n'escric coses que no interessin a ningú», diu amb posat desmenjat. A Cadaqués us ho negaran i tothom us sabrà donar raó d'en Firmo, sense que us calgui localitzar-lo a la llibreria *Ses Minves*, que hi regenta la seva filla, la Roser.

En Firmo, que porta sobre seu tants de passatges intensament viscuts de la història del segle xx i diu que ja no té plans de futur, confessa que encara confia a viure un episodi tan il·lusonador com és la independència de Catalunya. «M'agradaria poder votar i espero poder veure-ho», diu amb una esperança que li fa brillar els seus ulls gastats.

I és clar que sí, Firmo. Quin un, en Firmo de Cadaqués!

Vicenç Relats és periodista.

Fa exactament tres quarts de segle que en Firmo, amb disset anys, iniciava una fugida que el duria a passar gairebé tres anys d'exili en camps de reclusió i de treballs forçats